

Informe de la Comissió d'Estudiants i Estudiantes de l'Institut Joan Lluís Vives sobre les Universitats Públiques

Introducció

L'aparició d'aquest document s'emmarca en un moment en què el model que han d'adoptar les universitats per adaptar-se a la situació social i econòmica —actual i futura— i la posició que han de prendre davant la societat estan a debat. Aquest debat es concreta, de moment, en l'aparició de diversos documents d'opinió —sorgits de sectors empresarials—, debats i jornades organitzades i/o dirigides als mateixos sectors i, finalment, en un informe de gruix considerable encarregat per la CRUE i on han participat bàsicament professors universitaris, polítics, sindicats i empresaris d'alt nivell.

Aquests sectors, que s'han dedicat a opinar sobre el funcionament de la universitat, demanant-li que passi comptes a la societat i que millori el rendiment (especialment econòmic), s'han erigit en “veu de la societat”, polaritzant el debat en la direcció que els interessava i sense escoltar cap altra veu.

Aquesta “societat”, que ja té una certa quota de poder a les universitats a través dels consells socials, representa, però, una petita part de la societat real. La SOCIETAT inclou molts sectors que actualment no tenen cap mena de veu per opinar respecte a la universitat i que, en canvi, són tant o més vàlids per a fer-ho: ONG, entitats i associacions culturals i científiques, associacions de veïns, associacions de mares i pares d'estudiants de secundària, consells de la joventut... Per això creiem que aquest debat ha d'estar obert realment a tota la societat, cal facilitar que tothom hi pugui dir la seva i que tothom pugui escoltar totes les veus.

Naturalment, els estudiants, uns dels màxims afectats per aquest debat i un dels col·lectius que més coneixem la universitat en la seva vessant pràctica, també tenim el dret de donar la nostra opinió en igualtat de condicions que tota la resta; per això hem fet un recull dels pensaments que tenim respecte a la universitat, què creiem que funciona i què no, i com es pot millorar.

Aquest treball ha estat coordinat a través de la Comissió d'Estudiants i Estudiantes de l'Institut Joan Lluís Vives, i s'ha fet de la forma més oberta possible: s'ha portat el debat a totes les universitats de l'àmbit lingüístic català i s'han recollit i debatut totes les idees i propostes sorgides.

Finançament i Gestió

El debat sobre quin tipus de finançament han de tenir les universitats públiques ja fa molt de temps que està obert. Actualment aquest finançament es fa principalment a través dels pressupostos de les administracions públiques i de les taxes que paguen els estudiants. Darrerament, però, s'han obert noves vies de finançament, com són convenis amb empreses per a tot tipus d'operacions comercials, projectes de recerca finançats per empreses, algunes vies d'autofinançament... També està començant a canviar en alguns llocs el model de finançament públic, on una part del finançament que rep la universitat va d'acord amb els objectius assolits.

Aquestes propostes de finançament per objectius d'alguna manera lliguen el finançament amb la competència entre universitats; això, però, suposaria un desequilibri entre les diferents universitats, perquè aquelles que són considerades millors tindrien més que aquelles que estan per sota del rànquing i que, per tant, rebrien menys. Es formarien, doncs, universitats d'elit enfront d'universitats de segona. En lloc de fomentar la competència s'hauria de fomentar la col·laboració entre les universitats.

Contra allò que pensen alguns sectors, que posen en dubte la viabilitat de finançar les universitats, s'ha constatat que l'educació superior és positiva, tant econòmicament, com social, i això ja és motiu suficient per incrementar-ne el pressupost. Si mirem cap a Europa ens adonem que som el país de la UE que destina menys diners públics a les universitats i un dels que tenen les taxes més elevades. Per això, i perquè les universitats són institucions públiques que han de mantenir la seva autonomia respecte dels poders polítics i econòmics, és evident que aquest augment de finançament ha de provenir, en la major part, d'una redistribució dels pressupostos generals de l'administració pública i no d'un augment de taxes que afectin els estudiants ni a través de finançament privat. L'increment hauria de ser suficient per tal que la partida per a universitats fos aproximadament d'un 2% del PIB.

A més, cal facilitar l'accés de tothom a la universitat; per això cal tendir a un sistema sense cap tipus de taxes, totalment gratuït. Transitòriament s'ha d'aconseguir que les taxes es mantinguin moderadament baixes, establint un sistema de taxes progressives de manera que els alumnes amb menys recursos paguin menys. També cal que hi hagi un bon sistema de beques, que han d'anar destinades als alumnes amb menys recursos i de les universitats públiques.

Per complementar les ajudes per pagar la matrícula, cal buscar altres sistemes que facilitin la possibilitat d'estudiar amb el mínim de despeses. En aquest sentit, cal promoure les beques de col·laboració, que permeten l'estudiant compaginar una feina amb els estudis, i potenciar la creació de beques no monetàries de mobilitat com, per exemple, concedir places en residències universitàries o albergs per a alumnes que s'hagin de desplaçar. Qui millor pot gestionar aquest tipus de beques són les mateixes universitats.

En la concessió de beques cal donar molta importància als criteris econòmics, mentre que cal suavitzar els criteris acadèmics i evitar desequilibris entre estudiants pel seu ensenyament.

En cap cas s'han de potenciar, i menys generalitzar, els crèdits bancaris, com els que ja actualment ofereixen algunes entitats privades, com a ajuts a l'estudi, ja que porten a un endeutament prematur dels estudiants i condueixen cap a una substitució i desaparició de les beques.

També es poden obrir vies d'autofinançament de les universitats. Això, però, cal fer-ho amb una certa prudència i, sobretot, cal assegurar-se que això no suposi:

- Una pèrdua de l'autonomia de la universitat.
- Una retallada de la inversió o finançament públic.
- Un cost afegit per als estudiants.

Qualitat

Una de les coses més importants que ha d'oferir una universitat pública per afrontar el desprestigi creixent que està patint davant la societat, a causa de la mala publicitat feta darrerament per certs sectors influents, és la qualitat en tots els seus àmbits. Per fer la valoració d'aquesta qualitat cal tenir presents molts factors, entre els quals:

- Les infraestructures (espais, serveis als estudiants, material docent, implantació de les noves tecnologies, biblioteques...)
- Els plans d'estudis i la docència (adaptació de la docència a la realitat del moment, innovació docent, formació pedagògica i cursos de reciclatge del professorat, coherència dels plans d'estudis, rendiment acadèmic dels estudiants, adaptació dels horaris a les necessitats de l'alumnat, la ràtio d'estudiants per professor...)
- L'avaluació de la qualitat dels nous titulats.
- La investigació.
- La gestió (tant a nivell dels òrgans de govern com de funcionament de les administracions pròpies).
- La internacionalització entesa com a interculturalitat (la mobilitat dels mateixos estudiants, el professorat i el PAS, els mecanismes d'acolliment i integració dels estudiants que vénen i d'interrelació amb els estudiants propis...).
- La influència i implicació d'allò que fa la universitat en la societat.
- La capacitat d'adaptació dels mètodes docents a la realitat del moment.
- L'autonomia universitària.
- Els mateixos mecanismes d'avaluació de la qualitat.

Potser aquest darrer punt és un dels més importants, ja que l'avaluació de la qualitat és, en si mateixa, un factor a tenir present en la valoració de la qualitat i un mecanisme que pot millorar-la. Per fer una bona avaluació de la qualitat de les universitats s'ha de fer en la seva globalitat, és a dir, cal avaluar el conjunt dels factors abans esmentats i també els professionals que treballen a la universitat, és a dir, PDI (tant en la seva tasca com a docent, com en la d'investigador) i PAS.

Aquesta avaluació cal realitzar-la a tots els nivells dins de cada universitat (ensenyaments, centres, campus, universitat) i també transversalment (biblioteques, serveis...). Això s'hauria de fer seguint diversos criteris (satisfacció de l'alumnat, resultats que s'han obtingut dels plans estratègics, viabilitat econòmica, eficiència i eficàcia dels serveis oferts...) i mecanismes (enquestes a la comunitat universitària, informes d'agents externs, observacions a l'aula sobre la tasca docent...) i s'hauria de complementar amb processos que permetessin que els resultats de l'avaluació retornin als afectats per tal que aquests puguin actuar en conseqüència (processos de retroacció o *feedback*).

Un factor també prou important per valorar la qualitat és el rendiment acadèmic dels estudiants. Hi ha hagut, en els darrers anys, una baixada del nivell de l'ensenyament secundari que ara comença a repercutir a l'ensenyament universitari i que fa plantejar a algunes universitats rebaixar el nivell dels seus ensenyaments per evitar un descens del rendiment. Aquest plantejament ajuda a avançar en el desprestigi de l'ensenyament universitari, per la qual cosa cal evitar-lo i resoldre realment el problema. Per això es fa necessària una coordinació més estreta entre la universitat i l'ensenyament secundari, que eviti buits de coneixement i permeti mantenir la qualitat del titulat. Potser s'hauria de reformar l'ensenyament secundari de manera progressiva per adaptar-lo al nivell desitjat, i, mentrestant, es podrien programar per als estudiants que vulguin accedir a la universitat cursos previs o simultanis als primers mesos de carrera.

L'ensenyament universitari busca una especialització d'aquells que l'estudien; ara bé, hem de vigilar que aquest ensenyament no sigui parcel·lat ni parcial ja que, en el context actual, cal un ensenyament generalista que formi els alumnes de manera integral perquè, després, puguin adaptar-se i s'especialitzin. Primer s'han de formar persones, després, tècnics: cal ensenyar a aprendre.

Un aspecte molt important en la societat actual, i mirant cap al futur, és la implantació de les noves tecnologies de la informació i la comunicació a la universitat per tal que els estudiants en surtin amb un domini elevat (per exemple, per tal d'evitar problemes d'adaptació a segons quins llocs de treball) i la resta de la comunitat universitària les pugui usar per augmentar la qualitat i eficiència del seu treball. Cal, doncs, garantir l'accés gratuït a les noves tecnologies a tota la comunitat universitària i, si és necessari, cal disposar d'un finançament suplementari per actualitzar les universitats que s'hagin quedat enrera en la seva implantació. Les aplicacions que poden tenir en la docència són moltes i molt variades, i són molt desitjables com a complement del professor, ja que fomenten la participació, però mai com a substitut, perquè podrien fomentar l'individualisme.

Els estímuls als treballadors (ja siguin de retribució personal o col·lectiva) poden ser també un factor que ajudi a millorar la qualitat. Alguns agents n'haurien de tenir: la plantilla docent, per exemple, ha d'estar incentivada perquè practiqui un reciclatge constant. També els grups d'investigació han de tenir incentius que sempre han de revertir en l'estudiantat o en altres projectes d'investigació, però mai en beneficis personals per als autors o directors de la investigació. En tot cas, aquests incentius mai haurien de conduir a un sistema de retribucions variables amb perjudici dels sous i les condicions laborals dels treballadors. Per això podria ser convenient impulsar un marc legal que estableixi de forma concreta les obligacions de professorat i PAS que permeti millorar la qualitat sense necessitat d'incentius. Ara bé, és necessari atendre a l'opinió de totes les parts en l'elaboració d'aquest marc legal.

En el marc de l'economia globalitzada en què estem immersos, la internacionalització de les universitats a tots els nivells (docència, investigació, mobilitat...) és un factor molt important per a la seva valoració. És molt necessària la cohesió entre universitats tant pel que fa a plans d'estudi —que són la base dels intercanvis—, com en mesures d'avaluació del professorat, ràtios d'alumnes, projectes d'investigació... L'objectiu de la cohesió universitària ha de ser l'àmbit europeu, però per arribar-hi, caldrà començar per cohesionar unitats més petites. Un criteri que estaria molt d'acord amb la política europea actual (l'Europa de les regions) seria començar per una cohesió a nivell de les regions, evolucionant

cap a una forma que podria donar millors resultats: una cohesió per àmbit lingüístic.

En tot cas, a nivell de competències universitàries cal trobar un equilibri entre la proximitat administració-universitat i una visió global que no fomenti els localismes. En la majoria dels casos, el model de cohesió en l'àmbit lingüístic podria assolir perfectament aquest equilibri.

La mobilitat dels estudiants, els professors i el PAS, la internacionalització de l'ensenyament superior i dels cicles formatius superiors, una major relació amb l'entorn social en qualsevol de les seves manifestacions... són factors positius per a la qualitat de la universitat; ara bé, aquests processos, gestionats per a segons quins interessos, podrien portar a una mercantilització de l'ensenyament superior que cal evitar. Per tant, s'han de potenciar aquests factors segons els interessos de la societat en global.

En definitiva, per aconseguir una situació de futur desitjable per a la universitat, algunes de les iniciatives que cal desenvolupar són les següents:

- Augmentar la inversió pública.
- Realitzar una reforma del sistema de pagament de matrícules per renda familiar, que garanteixi l'accés de tothom a la universitat mentre l'ensenyament públic no sigui gratuït.
- Augmentar les beques i millorar el sistema d'adjudicació.
- Millorar en l'avaluació de la docència i establir un sistema d'incentius i/o sancions.
- Realitzar processos d'avaluació de la qualitat, que ha de ser un estímul més per a la millora de la seva qualitat i que ha de completar-se mitjançant una correcta retroacció sense servir de base per a la creació de rànquings.
- L'avaluació ha de ser dirigida per un ens de titularitat pública en el qual estiguin representats tots els àmbits socials.
- Potenciar la flexibilització i adaptabilitat dels plans d'estudi.
- Millorar l'aprofitament dels crèdits de lliure elecció.
- Potenciar la mobilitat i cooperació entre universitats, però respectant les diferents sensibilitats i les característiques pròpies de cada regió.
- Potenciar la formació continuada del professorat.
- Potenciar la implantació de les noves tecnologies de la informació i la comunicació a les universitats per a l'ús de tota la comunitat universitària.
- Fomentar la idea de comunitat universitària
- Augmentar l'ús de la democràcia en les universitats, resolent els problemes de desequilibri en la representació als òrgans de govern dels tres estaments.
- Augmentar la relació entre universitat i societat, fomentant una interrelació crítica.

Recursos humans

Com a entitat pública, la universitat s'ha de nodrir principalment d'empleats públics dedicats a la formació, a la recerca, a la gestió, i a l'administració i els serveis, és a dir, tant pel que fa a personal docent i investigador (PDI) —incloent-hi el personal en formació— com per a personal d'administració i serveis (PAS). Aquest personal ha de poder treballar en un ambient de col·laboració i treball en equip, ja que, a llarg termini, el treball en un ambient favorable pot resultar molt més eficient. Per tant, és molt discutible la relació entre competència i qualitat que, darrerament, s'està establint des de diversos sectors que prenen com a premissa que es treballa de manera més eficient sota pressió.

Per motivar aquesta col·laboració i treball en equip cal establir algun tipus d'incentiu que reverteixi en els individus, així com incentius de tipus no econòmic que reverteixin en benefici de la comunitat universitària (centres, departaments,...). De la mateixa manera, s'han de definir diverses carreres professionals per al PAS, per tal que puguin evolucionar i variar les tasques que realitzen al llarg de la seva vida laboral. En el mateix sentit, cal establir carreres acadèmic-professionals per al PDI, ja que tot i que suposadament existeixen, a la pràctica no acaben de funcionar.

Tot el personal de la universitat ha de realitzar cursos de formació i reciclatge que els permeti adaptar-se als canvis de la societat actual i renovar els seus coneixements tot actualitzant-los. Aquests cursos s'han de poder fer en hores de feina o, si més no, facilitar i motivar-ne la participació. En el cas del professorat, aquesta formació no s'ha de fer en hores de docència ni de tutoria, ja que la dedicació del professorat a la docència ja és prou pobra com per reduir-la encara més.

La tasca que realitza el personal de la universitat és important en la seva globalitat, és a dir, són importants tots els processos i no només els resultats que s'obtenen. Per això, s'ha d'avaluar la tasca realitzada pel PAS i pel PDI mitjançant sistemes que no valorin únicament els resultats, sinó tot el seu treball. En la realització d'aquesta avaluació s'ha de tenir present, entre altres, l'opinió de l'alumnat que, com a principal afectat, pot fer una acurada valoració no només de la tasca docent, sinó també de la recerca, la gestió, l'administració i els serveis de la universitat.

La universitat pública actual tendeix cap a una externalització dels serveis que ofereix a la comunitat universitària. S'entén la universitat com una "empresa de serveis" a la societat; això, si no està ben controlat, pot representar l'inici de la privatització de la universitat pública, a més de provocar precarietat laboral en sectors del PAS, a causa de l'excés de demanda de dedicació en la seva tasca o altres suplementàries. Els òrgans de govern interns han de vetllar, a través dels mecanismes que ofereix el dret públic, per garantir uns mínims de qualitat en la prestació d'aquests serveis per part de les empreses privades concessionàries.

Actualment la plantilla de PAS i PDI no està sempre estabilitzada ni és suficient, cosa que provoca malestar entre els treballadors i fa que alguns departaments facin tots els tripijocs possibles per aconseguir més personal. Com que això influeix negativament en la tasca del personal, s'ha d'eliminar aquest malestar mitjançant un reajustament de les plantilles que les incrementi o reequilibri, segons si hi ha manca o excés de personal, i les estabilitzi. Per a això cal que hi hagi una planificació de plantilla, amb una definició clara dels objectius i els recursos, definida per la universitat i garantida per l'administració pública. En aquest sentit, cal que la universitat tingui un sistema flexible de contractació de PDI i PAS, però que, al mateix temps, els garanteixi l'estabilitat laboral.

En determinats casos, quan quedi justificat, es pot acceptar la contractació de professorat associat a temps parcial, per facilitar que la universitat s'adapti, ràpidament, a canvis sobtats. També sembla convenient potenciar la contractació de professorat visitant de reconegut prestigi per tal que doni una visió més pràctica dels coneixements teòrics que es poden adquirir, cosa que representaria un avantatge tant per a la Universitat com per a la societat.

Pel que fa a la selecció del personal de la universitat, pot resultar interessant realitzar una valoració externa per part d'experts en temes de contractació, però aquesta hauria de ser únicament consultiva. En tot cas, la selecció s'haurà de fer per un sistema públic i transparent, que garanteixi autonomia real a la universitat en la contractació de personal i sense filtres externs.

En la contractació de professorat universitari mai es tenen presents criteris de valoració de la capacitat de docència, sinó que sempre s'avalua, únicament, la capacitat investigadora. Cal que això canviï, ja que no n'hi ha prou amb tenir coneixements per a ser professor universitari, sinó que, a més, cal saber-los transmetre. Per això, en la contractació de PDI és imprescindible que s'avaluï la qualitat docent, juntament amb la investigadora, i es mantingui la dualitat docència-investigació en totes les àrees de coneixement.

Recerca

La recerca és una de les dues activitats bàsiques de la universitat que complementa la docència i que permet actualitzar els coneixements que es donen als alumnes. Aquests coneixements, però, no es queden a la universitat, sinó que tenen una repercussió molt més àmplia. És molt important analitzar aquesta repercussió tant a la mateixa universitat com a la resta de la societat i determinar mecanismes que en permetin cobrir les necessitats.

La investigació a les universitats mai no s'ha de fer perseguint uns resultats econòmics concrets, sinó que l'objectiu és molt més general: augmentar el coneixement. Sigui quin sigui el resultat d'una investigació, sempre se'n treu algun tipus de coneixement o aprenentatge. Les empreses, en canvi, sí que persegueixen resultats econòmics en les seves investigacions, assumint, al mateix temps, un cert risc, ja que inverteixen uns diners per obtenir uns resultats que no saben si podran assolir. Hi ha certs sectors que apunten la possibilitat que la universitat entri en aquest joc, afrontant projectes conjuntament amb empreses i assumint una part del risc. Això, però, trenca totalment la filosofia de la

investigació a les universitats, per tant cal descartar la possibilitat de promoure projectes d'aquest tipus. Cal que hi hagi una certa relació amb la societat a l'hora d'establir projectes, però mai amb una relació de dependència sinó de col·laboració.

Per tal que la universitat pugui dur a terme en les condicions adients tota la investigació necessària per tal que una societat com la nostra continuï progressant a un ritme adequat (tant a nivell intel·lectual com tecnològic), cal que hi dediqui molts més recursos dels que actualment hi pot dedicar. Per això es fa necessari un augment de la inversió en recerca i desenvolupament a les universitats fins arribar, com a mínim, a la mitjana de la Unió Europea.

Una de les vies per resoldre aquest problema és recórrer al finançament privat. Això, però, implica la possibilitat de deixar en mans dels poders econòmics les línies d'investigació universitària, de manera que es perdria l'autonomia de la universitat en aquest àmbit. Tot i així, no és necessari renunciar a aquesta via de finançament (tots els recursos que puguin obtenir les universitats són benvinguts), sinó que cal augmentar suficientment el finançament públic per evitar que el finançament privat condicioni i dirigeixi la recerca de la universitat.

Aquest augment del finançament públic s'aconseguiria amb una redistribució dels pressupostos generals de les administracions públiques donant una major partida a les universitats. A més, caldria preveure la possibilitat que la universitat tingués dues partides de finançament públic: una per a recerca i una altra per a docència, controlant, però, el perill que això podria comportar: una major dedicació a la investigació en perjudici de la docència.

També es pot pensar en una via indirecta de finançament privat: tenint present que les empreses es beneficien directament o indirecta de la recerca feta per les universitats, es podria buscar un sistema per tal que aquestes retornessin part dels beneficis que en reben. Aquest retorn, que aniria a parar a un pot comú per a tota la recerca universitària, es podria concretar a través d'algun d'aquests sistemes:

- Implantant una taxa per ús dels mitjans d'investigació de les universitats per part de les empreses o organismes amb ànim de lucre que els contractin per tal de dedicar una part dels beneficis que en treuen a investigacions no tant rendibles econòmicament.
- Mantinent els drets de " propietat intel·lectual " sobre coneixements generats per la recerca de la universitat en mans de les universitats, encara que aquests siguin fruit d'una investigació encarregada per una entitat externa (que se'n beneficiaran del resultat), de manera que les empreses que els usin hagin de pagar.
- Implantant una taxa a les empreses i organismes amb ànim de lucre sobre els beneficis que obtinguin de productes o coneixements desenvolupats a la universitat.

Els recursos econòmics de la partida del pressupost de l'administració destinada a recerca i del pot comú obtingut mitjançant algun dels procediments mencionats servrien per complementar el finançament ordinari de la universitat en matèria d'investigació. Serien distribuïts d'una manera equitativa i justa per una comissió amb representants de la universitat i de la societat, que prioritzaria en cada exercici pressupostari uns determinats projectes. Aquesta distribució s'hauria de fer seguint un Pla estratègic per a recerca, elaborat amb la col·laboració de tots els estaments i persones que participen en aquesta recerca. Aquesta comissió, plural i objectiva, s'encarregaria també de supervisar periòdicament la recerca duta a terme. Una de les eines per realitzar aquesta supervisió serien els informes d'avaluació interna, i els informes realitzats per agències d'avaluació externa, especialitzades i objectives.

Tenint present que per millorar la qualitat de la recerca de les universitats s'ha de potenciar la cooperació i no la competència, el Pla estratègic del qual hem parlat hauria d'establir un sistema de recerca unificat i participatiu que preveïés la suma d'esforços per tal d'afavorir una recerca de qualitat.

A més d'un augment important del finançament, també cal augmentar altres tipus de recursos destinats a investigació com són les infraestructures (adquisició i manteniment) i els recursos humans (tant en allò que fa referència al nombre d'investigadors i directores de projecte, com d'auxiliars d'investigació i becaris, garantint unes òptimes condicions laborals i estructurant la carrera investigadora des d'una visió realista i coherent).

En una universitat pública, que no busca el lucre ni l'enriquiment econòmic, sinó que busca l'enriquiment social, no es poden fer servir criteris mercantilistes d'eficiència en temes d'investigació. Per tant, pel que fa als criteris d'adjudicació de recursos, s'ha de tenir

present que a la universitat s'investiga per tal d'augmentar i actualitzar el coneixement per aplicar-lo a la docència i repercutir a la societat. Un criteri que, en canvi, sí que seria vàlid, és que els grups d'investigació, sigui quin sigui el seu àmbit de coneixement, siguin competents: bons grups d'investigació, al mateix nivell dels altres grups del seu camp. És per això que cal potenciar diverses línies de recerca que potser no són rendibles econòmicament o perjudiquen algunes potències empresarials actuals, però que poden ser molt rendibles per a la societat: ecologia, urbanisme, integració social, cultura de la pau, estudi del gènere, solidaritat, sostenibilitat. I, en canvi, cal que deixin de potenciar-se investigacions militars i armamentistes (a les quals actualment es dediquen més de la meitat dels pressupostos de l'estat disponibles per recerca i desenvolupament), i de projectes que mantinguin i/o motivin l'ús d'energia nuclear o de combustibles fòssils.

En l'àmbit universitari, parlant de recerca, no podem deixar de destacar la figura del personal docent i investigador (PDI), la qual s'ha de potenciar a causa de la importància de la interrelació entre la docència i la investigació. És per això que seria adient ser més permissius davant de les sol·licituds d'any sabàtic, en el ben entès que, un cop el docent-investigador hagi acabat el seu projecte, farà partícips als alumnes dels resultats de la recerca realitzada, revertint en la qualitat de la docència.

Docència

La universitat s'ha d'entendre com a portal de coneixement, on es pot aprendre i obtenir una titulació pel "plaer" que això suposa. La formació que s'hi dona va més enllà de la formació específica per un lloc de treball, que és l'objectiu o el propòsit dels cicles formatius superiors. La societat demanda a la universitat, per una part, que formi professionals especialitzats, però, al mateix temps també li demana versatilitat. Per a una bona coordinació, cal que hi hagi relació entre aquests dos tipus d'ensenyament, i cal que hi hagi un pont entre aquests cicles i la formació universitària.

Pel que fa a l'ensenyament superior universitari, en una situació com l'actual, en què el mercat laboral obliga a tenir diverses ocupacions al llarg de la vida i a un reciclatge constant, cal donar molta més importància a l'educació integral i generalista, que eduqui els professionals en el pensament crític i que els permeti adaptar-se als canvis socials. Per això, cal que a la universitat s'ensenyi a aprendre, ja que no es tracta de preformar els titulats a la universitat per ocupar un lloc de treball concret, sinó que el que cal ensenyar és a desenvolupar la capacitat d'aprenentatge. Seran les empreses les que, un cop contractin als seus treballadors, els donaran la formació específica que calgui mitjançant els propis departaments de formació o bé a través de la formació continuada oferta per les universitats.

Per tant, en l'elaboració dels plans d'estudis dels diferents ensenyaments universitaris, cal tenir present les demandes de la societat, però no com a condicionant sinó com a valoració i aportació crítica. Els col·legis de professionals i les associacions d'antics alumnes són organitzacions que poden ajudar les universitats a adaptar-se a la realitat social, de manera que cal que la universitat els permeti, i fins i tot faciliti, poder donar la seva opinió sobre els plans d'estudis sense crear, però, vincles de decisió sobre l'elaboració d'aquests. Els plans d'estudis han de proporcionar un ensenyament global, que fomenti l'esperit emprenedor i que permeti als estudiants adaptar-se, tal com exigeix l'actual mercat laboral, a diferents tipus de feina.

De tota manera, els estudiants han de poder realitzar pràctiques en empreses, cosa que pot ser un bon sistema per acostar els estudiants al món laboral. Això, però, no s'ha de convertir en mà d'obra gratuïta per a les empreses. Cal que aquestes pràctiques impliquin treball realment relacionat amb allò que s'estudia i, per tal d'aconseguir-ho és necessari que hi hagi un tutor al centre on es realitzen les pràctiques, que estigui coordinat amb el supervisor de pràctiques de la facultat o escola universitària per tal de guiar l'aprenentatge pràctic de l'alumne. A més a més, aquestes pràctiques han de ser optatives i no han de substituir les pràctiques de les diferents assignatures, han de ser remunerades i s'han d'obtenir crèdits per realitzar-les.

Podem constatar, llavors, que tot pla d'estudis ha de ser flexible, adaptable als canvis i, sobretot, coherent. Per assegurar aquesta coherència, els consells d'estudis han d'elaborar els plans d'estudis del seu ensenyament. Per poder fer-ho, però, han de consultar tots els departaments que han de donar docència a l'ensenyament, tant de matèries obligatòries com

d'optatives. La darrera paraula la tindrà, sempre, el consell d'estudis, ja que és l'òrgan que coneix l'ensenyament i el pot veure en la seva globalitat.

Amb tot això, però, no hi ha prou per donar una formació adequada i adaptable als canvis, cal també innovació docent. El professorat ha de ser innovador, no s'han d'actualitzar únicament els continguts de les assignatures, sinó també les tècniques docents; sense innovació no hi ha progrés. El professorat pot reciclar els seus coneixements mitjançant cursos de formació continuada. Hem de tenir present que posseir molts coneixements, ser un expert, no és sinònim de ser un bon docent, per ser-ho cal saber transmetre'ls. Per això, la base d'aquesta formació continuada ha de ser de contingut pedagògic.

No podem oblidar un altre aspecte important de la societat actual que ens envolta i que incideix en l'ensenyament: la utilització de les noves tecnologies de la informació i la comunicació (NTIC) en els processos d'ensenyament-aprenentatge. Actualment hi ha moltes reticències, per part de gran part del professorat, a emprar aquests avenços a les seves classes, mentre que d'altres els utilitzen en excés. L'aplicació de les NTIC a la docència s'ha de fer amb moderació i amb coneixement de causa, i han de ser un material complementari del docent, no un substitut. Només d'aquesta manera podran ser una bona eina per a la formació dels futurs professionals.

La lliure configuració és important perquè permet l'estudiant universitari ampliar els seus coneixements en àrees disciplinàries diferents a la seva, que li donen una visió més àmplia de la societat que ens envolta i evita l'especialització excessiva. L'oferta de lliure configuració de cada universitat ha de ser prou àmplia com per permetre que l'estudiant pugui escollir entre un gran ventall de coneixements, organitzats en cursos de qualitat i amb costos reduïts. A més a més, la universitat també ha de potenciar l'àmplia oferta de lliure configuració externa a aquesta, facilitant i abaratint les convalidacions de crèdits.

Altres aspectes a valorar quan parlem de docència són, per exemple, les ràtios estudiants-professors. Encara ara trobem en certes carreres massificació a les aules. S'han d'establir unes ràtios coherents, que permetin una certa relació professor-alumne que faciliti l'aprenentatge i la comprensió. En la situació actual, en la qual gran part dels estudiants universitaris treballen a més d'estudiar, s'han d'adaptar els horaris de les classes a les necessitats de l'alumnat que no pot estar tot el dia a la facultat, és a dir, que no pot assistir a classes i/o pràctiques en horaris de matí i tarda.

Parlant de docència no podem oblidar l'avaluació docent. És important per a la millora d'aquesta i per a la millora de la qualitat universitària realitzar una avaluació de la docència. Aquesta avaluació s'hauria de fer tenint present la valoració que puguin realitzar els estudiants, com a receptors directes de la tasca docent. S'hauria d'establir un sistema d'incentius i/o sancions per potenciar la bona tasca docent i que s'apliquessin segons els resultats de les avaluacions.

Per poder portar a la pràctica tot el que aquí s'ha explicat calen més recursos dels que actualment disposa la universitat. Aquests recursos han de sorgir dels fons públics, i han d'anar destinats a conservar i millorar els ensenyaments actuals, i a fomentar i incrementar els nous estudis i els nous sistemes educatius en la universitat pública.

Organització, Gestió i Govern de les Universitats

El paper de les universitats públiques, i concretament el seu model intern de gestió i govern són posats en dubte sobre la base de les tendències d'un cert entorn, on destaca principalment l'exigència que la universitat passi comptes a la societat. Però aquesta rendició de comptes, que no s'hauria de fer amb criteris economicistes ni empresarials, sinó amb criteris socials i humans, no ha de significar en cap moment un fre per a l'autonomia universitària en el seu funcionament.

Aquestes crítiques al govern de les universitats públiques van sovint acompanyades de propostes que suggereixen una disminució de la democràcia en favor d'una major efectivitat: el model empresarial. La democràcia, però, és un principi irrenunciable. El model actual, amb una estructura departament/centre/universitat (complementat, en les universitats grans amb alguna estructura entre el centre i la universitat), és vàlid perquè permet fer una gestió descentralitzada, però és necessari fer una definició precisa de les funcions de cada òrgan

per evitar superposicions de competències i part de l'actual ineficàcia administrativa i tendir a la simplificació dels òrgans i comissions (sempre que no porti a mancances democràtiques ni debiliti l'equilibri de poders).

El que cal, no és canviar totalment les estructures de govern actual, sinó millorar i aclarir les funcions dels actuals òrgans de govern. Per garantir la democràcia en les decisions de la universitat, cal que el poder legislatiu i de control es concentri en els òrgans col·legiats: cal conservar el Claustre i la Junta de Govern. També s'han de mantenir els actuals òrgans unipersonals, com el rector i el gerent, que tindrien funcions executives, però que no podrien prendre decisions polítiques sobre línies estratègiques sense l'aprovació del Claustre i/o de la Junta de Govern.

El Claustre s'ha d'enfortir fins a convertir-se en el principal òrgan decisor i representatiu de la comunitat universitària. S'hauria de reunir periòdicament i amb major freqüència que actualment. Ha de tenir funcions legislatives i de control de les accions de la Junta de Govern i la resta d'òrgans col·legiats i unipersonals, que hauran de passar-li comptes de les seves actuacions. En la seva candidatura, el rector haurà de presentar la llista dels integrants del seu equip, ja que el Claustre serà l'encarregat d'elegir no només el rector, com fins ara, sinó també al seu equip, escoltant les propostes aportades des dels altres òrgans col·legiats.

La Junta de Govern seguirà sent l'òrgan ordinari de govern de la universitat. Farà el seguiment del funcionament i la gestió de la universitat i en passarà comptes al Claustre. Escollirà, a proposta del rector, el gerent, el qual no hi tindrà vot.

Actualment la representació en els òrgans col·legiats és majoritàriament de professorat, deixant els estudiants i, sobretot, el PAS amb molt poca capacitat d'influir en les decisions que es prenen. Per tal que els òrgans col·legiats de govern i gestió (Claustre, Junta de Govern, Junta de Centre...) representin realment tota la comunitat universitària i responguin a les necessitats de la societat, s'hauria de tendir a un sistema de representació paritària de professors, alumnes i PAS. Els òrgans acadèmics, com les comissions acadèmiques, haurien d'estar formats per un 50% d'alumnes i un 50% de professors. Així realment es crearia una democràcia interna participativa.

La societat ha de poder participar a la universitat. A nivell global dins la universitat, aquesta participació s'ha de fer a través del Consell Social.

Al Consell Social hi han de participar els diversos agents socials i els membres de la comunitat universitària, que hi han d'estar representats de forma paritària als tres estaments. La proporció entre representants de la universitat i els de la societat s'hauria de situar a l'entorn dels 3/5 parts per a la part social i la resta per a la comunitat universitària.

Actualment a la part social no hi és representada, ni molt menys, tota la societat. Per poder fer un òrgan de participació dinàmic i útil, no es pot fer de grans dimensions i, per tant, és impossible que realment tothom pugui participar-hi. Però limitar-se a poders polítics i econòmics (amb molt poques excepcions) no el fa representatiu i es corre el perill que aquesta petita part del conjunt de la societat exerceixi el seu control i intenti convertir la universitat en una estructura que només tingui en compte factors com la tecnologia o el creixement econòmic, oblidant-se d'altres, com l'estat del benestar o el desenvolupament sostenible.

El Consell Social, doncs, s'hauria d'ampliar a d'altres sectors de la societat per convertir-se en un veritable representant de la pluralitat d'interlocutors socials existents. Alguns d'aquests sectors poden ser entitats culturals i científiques, associacions de veïns, ONG, associacions de mares i pares d'estudiants de secundària, plataformes cíviques, associacions juvenils...

Aquest Consell Social no s'hauria de plantejar com una eina de control, sinó com a una eina que permeti a la societat donar una visió crítica del paper de la universitat considerant tots els factors socials.

Per tal d'aprofundir en la millora del govern de les universitats públiques cal prendre diverses mesures que tendeixin a una major democratització. Cal, per exemple que l'elecció dels representants dels tres col·lectius de la universitat als diversos òrgans col·legiats sigui sempre democràtica. També cal que sigui cada òrgan l'encarregat d'escollir el seu cap.

En el mateix sentit, és necessari efectuar controls de qualitat de la gestió tant per comitès d'avaluació externs, com per comitès interns, fent un seguiment de les solucions preses per resoldre les deficiències constatades.

Amb totes aquestes mesures evitaríem problemes com la possibilitat d'una centralització excessiva de poders que podria originar problemes i desconfiances. S'aconseguiria una vertadera democràcia interna que propiciaria que les demandes socials fossin respostes més ràpidament. A més, les demandes internes de la comunitat universitària serien més fàcilment escoltades i solucionades, creant una millor qualitat a l'ensenyament.